

ДА ТРЭЦЯГА З'ЕЗДА ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

Вучыць на прыкладзе станойчага

ЦІЯПЕР у нас многа гаворыцца пра адставаганне літаратурнай крытыкі. Нямало год, што прайшла пасля другога з'езду пісьменнікаў Беларусі, мала прынеслі значных крытычных работ, у якіх абгуляліся-б і глыбока аналізаваліся-б важнейшыя з'явы нашай паэзіі, прозы і драматургіі, распаўсюдзіліся-б на матэрыяле сучасных твораў беларускіх пісьменнікаў праблемы соцыялістычнага рэалізму, літаратурнага майстэрства. Праўда, наша крытыка адыграла значную ролю ў барацьбе за ідэйную чыстату літаратуры, дапамагла пісьменнікам і ўсёй грамадскасці распаўсюліць лепшыя рабавыя і дасягненні і недахопы беларускай літаратуры за апошнія гады. Аднак відавочна і тое, што крытыка пакуль што адстае ад тых вялікіх задаткаў, якія яна заклікала вырашаць.

Самы істотны недахоп беларускай літаратурнай крытыкі, на маю думку, заключаецца ў тым, што яна вельмі мала ўважвае новаму ў жыцці літаратуры, слаба ўдзяляе ўвагу ў развіццях творчых прац, у фарманні і развіццях лепшых якасцей савецкай літаратуры, яе майстэрства. Крытыка недастаткова супрацоўнічае з празаікамі, паэтамі і драматургамі, недастаткова дапамагае павышэнню мастацкай якасці іх твораў. Да беларускай крытыкі і сёння ў значнай меры адносіцца сказанае А. М. Горькім на другім Адзінцэму праўдзены Саюза савецкіх пісьменнікаў у сакавіку 1935 года:

«Крытыка сапраўды дапамагае нам мала, галоўным чынам займаецца пошукамі недахопаў у нашых творах, вельмі дрэзна разумее, адкуль ідуць гэтыя недахопы, чаму яны з'яўляюцца. Мала або амаль зусім не аймаецца крытыка мовай, не ўказвае нам на правільную або няправільную пабудову сказа, на архітэктурны твор, на лагічна правільнае размяшчэнне матэрыялу і г. д.»

Для беларускай крытыкі характэрна тое, што яна зусім мала займаецца аналізам станойчых літаратурных з'яў, абгуляўшы станойчы аспэкт; што для нашай крытыкі характэрна хутчэй адваротнае: яна часта захвальвае мастацкі недакладны рэч.

У некаторых рэцэнзіях і артыкулах сапраўды захвальваюцца няспелыя, недарэваныя творы. І захвальваюцца, звачыцца, за тое, што ляжыць на паверхні: за правільнасць ідэйнага замыслу аўтара і актуальнасць тэмы. А як гэты замысел ажыццэўлены, якімі мастацкімі сродкамі і прыёмамі, як вырашана тэма, — аб гэтым крытыкі або зусім не гавораць, або

абмяжоўваюцца толькі нязначнымі прыватнымі заувагамі.

Найбольш фактаў захвальвання пасоўных твораў не змяняе таго ўражання, якое застаецца ад многіх крытычных артыкулаў і рэцэнзіяў, прычым такіх, што ў пэўнай меры вызначаюць аблічча крытыкі. Чытаючы некаторыя з іх, не адчуваеш у сабе крытыка патрабавальнага і ў той жа час чулага, клопатлівага і ўважлівага друга пісьменніка. Асабліва гэта адносіцца да рэцэнзіяў і артыкулаў пра творы маладых аўтараў.

Крытыку прынята лічыць дарадчай пісьменніка.

Гэту іспіну добра ўсведамляюць усе, хто займаецца ў нас крытычнай дзейнасцю. Толькі па-рознаму падыходзяць крытыкі да аналізу твораў і літаратурных з'яў, па-рознаму разумеюць яны задачы ўмяшання ў літаратурны працэс. Некаторыя з іх шчыра пераконаны, што для пісьменніка, асабліва маладога, быццам-бы важней за ўсё бачыць недахопы сваёй творчасці. Іныя лічаць, што толькі тады па-сапраўды дапамагаюць пісьменніку творца расці, калі падрабязна разглядаюць ляўданы і зрыны ў яго творах. Таму і забываюць сваёчасова падтрымаць, а пакуль нават і проста адзначаць тое каштоўнае, што ёсць у гэтых творах, у стылі данага пісьменніка.

Што і казаць, пісьменніку — і асабліва маладому — вельмі важна добра ўсведаць недахопы ўласнай творчай працы, выраза бачыць прычыны гэтых недахопаў і шляхі іх пераадолення. Дапамагчы ў гэтым можа не толькі самакрытыка, але і крытыка. І ў першую чаргу маладога, не менш важна бачыць і станойчыя бакі і рысы сваёй творчасці, тое лепшае, адметнае, што яму патрэбна ўсемерна развіваць і ўдасканалваць, каб выпрацаваць свой уласны стыль, пошук. Выразна паказваць маладому пісьменніку лепшыя якасці і рысы яго творчасці патрэбна для таго, каб умацаваць яго веру ў свае здольнасці і сілы, правільна накіраваць яго творчыя намаганні. Вось гэта, апошняе, крытыка і не заўсёды робіць.

Часам даводзіцца чытаць рэцэнзію на першы твор пісьменніка, у якой падрабязна пералічаны недахопы, недакладнасці, няўдалыя сказі і словы і нічога не сказана аб станойчых якасцях кнігі. А хто не ведае, што першая кніга рэдка калі ўдаецца аўтару. Для гэтага ў яго проста не хапае вопыту, умения абходзіцца са словам, што даецца не адразу, а выпрацоўваецца гадамі напружаных пошукаў. І хто, як не крытык, павінен дапамагчы маладому аўтару хутчэй знайсці свой уласны голас.

Мы-ж, як гэта ні крыўдна, іншы раз няўважліва ставімся да тых, можа і не багатых колькасца, парасткаў свежых. Дата-

лева разглядаючы недахопы першага зборніка паэта і назваўшы пры гэтым некалькі ўдалых вершаў, мы лічым натуральным напісаць, што «гаворыцца пра іх не доводзіцца».

Гэта нічым не апраўдана няўважлівасць да лепшага ў небагатай творчай практыцы паэта. Або скажам скаратаворкалі, што ў кнізе маладога аўтара «ёсць правільныя назіранні, сустракаюцца каштоўныя думкі, трапляюцца змястоўныя заувагі».

Часцей за ўсё так і здараецца, што ў рэцэнзіях на кнігі, у якіх, побач з творчымі ўважаннямі аўтара, сустракаецца рад істотных хібаў, аналізу станойчых бакоў кнігі прысвячаецца адзін абзац. Стаіць ён, гэты абзац, або ў пачатку рэцэнзіяў, або ў канцы. У ім толькі ў агоньных рысах адзначаюцца станойчыя якасці кнігі, наспех пералічваюцца лепшыя бакі творчасці пісьменніка. Гэта і прыводзіць да таго, што прыяда, насперак добрай намеру крытыка, апыта каштоўнай і патрабнай кнігі, не падабленай, праўда, і злучных недахопаў, атрымоўваецца аднабоковай і неаб'ектыўнай, а чытач рэцэнзіяў так і не ўразумее, што-ж у кнізе станойчага і ці варта наогул яе чытаць.

Наўвага крытыка да пытанняў новай і творчага майстэрства, да індывідуальных асаблівасцей стылю кожнага пісьменніка адмоўна адбіваецца на мастацкай якасці літаратуры. Калі-б мы па-сапраўды заняліся аналізам мовы — гэтага асноўнага сродку літаратуры; калі-б мы ўважліва і дэталёва разглядалі мову твораў, канкрэтна ўказвалі аўтарам, што добра і што дрэнна ў іх працы над словам, — гэта, несумнянна, садзейнічала-б павышэнню ідэйна-мастацкай якасці ўсёй нашай літаратуры. Бада ў тым, што даныя пытанні амаль зусім абходзіцца крытыкай.

Займаючыся пераважна аналізам ідэйнага зместу і тэматыкі мастацкіх твораў, крытыка не раскрывае ўсёй сваёасоблівасці, індывідуальнага творчага аблічча кожнага пісьменніка. Таму і атрымоўваецца, што ў крытычных працах розныя і па характару даравання, і па манеры пісьма аўтары выглядаюць амаль аднолькавамі, блізкімі. Адзін з крытыкаў так і назваў сваю рэцэнзію — «На адно імя», хадзячы разглядаў у ёй кнігі трох розных празаікаў.

Ніхто, бадай, не стане аспрэчваць таго факта, што К. Кірэнка і А. Вялюгіна — паэты розныя, кожны са сваім уласным творчым абліччам. А вось прачытаем да дванаці рэцэнзіяў на зборнікі К. Кірэнка і да пятнаці рэцэнзіяў на творы А. Вялюгіна, змешчаныя ў літаратурных часопісах і рэспубліканскіх газетах, і не адчуеш гэтай сваёасоблівасці. Затое з іх даведзешся, што і А. Вялюгіна і К. Кірэнка пісалі пра суровыя выпрабаванні Айчынай вайны, пра вартанне воінаў да мірнай працы, пра аднаўленне Мінска і г. д. Даведзешся, што лірычны герой абодвух паэтаў з'яўляецца носьбітам лепшых духоўных якасцей савецкага чалавека — самадзярчасці, мужнасці, справядлівасці; што

абодва паэты сур'ёзна працуюць над вершам, шукаюць дакладныя рыфмы, дамаюцца аварасленасці паэтычнай думкі, авобразнасці, свежасці фарбаў. Большасць рэцэнзіяў не дае канкрэтнага ўважання аб творчым росце паэтаў, аб фарманні лепшых якасцей іх паэзіі. Нават у рэцэнзіях на зборнікі «На подступах» і «Родны свет», дзе прадстаўлена ўсё лепшае, створанае паэтам за ўвесь час іх літаратурнай дзейнасці, няма канкрэтнай гаворкі аб майстэрстве, аб тым адметным і сваёасоблівым, што ўласціва кожнаму з іх.

На жаль, некаторыя маладыя крытыкі таксама ідуць па пратонаных сцежках. І. Паўменка ў рэцэнзіі на зборнік А. Вялюгіна «На подступах», падсумоўваючы вынікі творчай працы паэта, прасочыла вынікі развіцця яго майстэрства больш чым за дзесяцігоддзе, палічыў магчымым спясаціца толькі на тым заувагі, якія раней выказваліся паэту.

«Патрэбна зазначыць, — піша ён, — што пошукі А. Вялюгіна самабытнага слова і вобраза не заўсёды завяршаюцца поспехам. Крытыка ў рэцэнзіях на пераважныя зборнікі паэта справядліва ўказвала на моманты штуркаства, абстрактнасці, замысловасці ў асобных яго вершах. Гэтых недахопаў не пабачулі і зборнікі «На подступах».

У падвержэнне данага вываду прыводзіцца адна строфа з верша «Маўклівыя сцені на захад ідуць». Да гэтага, па сутнасці, і звёўся ў рэцэнзіі аналіз паэтычнага майстэрства А. Вялюгіна.

Думаецца, што наша крытыка, не зніжаючы патрабаванняў да літаратуры, ускрываючы смея і рашуча недахопы ў творчасці асобных пісьменнікаў, павіна ўсё-ж значна больш увагі аддаваць аналізу і абгуляўненню станойчага ў творчай практыцы пісьменнікаў, абараняць і падтрымліваць усё таленавітае, свежае, вучыць літаратуру, асабліва маладых, у першую чаргу на тым лепшым, што ёсць у іх творчасці і ў творчасці пісьменнікаў старэйшага пакалення.

Да гэтага нас абавязваюць вялікія традыцыі рускай дэмакратычнай крытыкі, выдатны прыклад крытычнай дзейнасці заснавальніка савецкай літаратуры А. М. Горькага.

Вядома, я горача Беініскі, Чарнышэўскі і Дабралябоў падтрымліваў і абараняў усё лепшае ў творчасці рускіх пісьменнікаў, як шчыра радаваўся яны кожнаму новаму поспеху літаратуры, кожнаму новаму імені. Беініскі адкрыў для чытаццоў выдатны талент Калыцова, Некрасава, Тургенева, Ганчарова і многіх іншых пісьменнікаў. А як настона збіраў і вырошчываў новыя творчыя сілы, абараняў і падтрымліваў усё перадавое ў савецкай літаратуры А. М. Горькі!

Уважліва вывучаць багаты творчы вопыт савецкай літаратуры, збіраць гэты вопыт на крупніках, абгуляўчы лепшае ў творчасці нашых пісьменнікаў, вучыць іх літаратурнаму майстэрству на лепшых узорах творчасці і тым самым садзейнічаць ідэйна-мастацкаму росцу ўсёй літаратуры — у гэтым, на маю думку, галоўная задача крытыкі.

Я. КАЗЕКА.

Слова чытачоў

За жыццёвасць мастацкага вобраза

За пасляваенныя гады беларуская літаратура напоўнілася радам цікавых, змястоўных твораў, якія заваявалі ўвагу і любоў чытачоў. Хвалюючы і запамінаючы «На рэстанях» Я. Коласа, «Глыбокая плынь» І. Шамякіна, «Векаломныя дні» М. Дынькова, «У Забалоці дзе» Я. Брыля і інш.

Аднак многія творы аб нашай сучаснасці не захалююць, не краюць сэрца. Мне, як чытача, не задавальняюць многія станойчыя героі кніг беларускіх пісьменнікаў. Гэтыя героі пазабавлены жыццёвых радасцей, яны не кахаюць, іх не бачыць у быту і сям'і. Затое пісьменнікі падрабязна паказваюць іх вытворчую і грамадскую дзейнасць. І выглядае такі герой да крыўднага чэрствам, бяздушным, базлікім.

Дастаткова звярнуцца да акружаючых нас людзей, прыгледзецца да іх жыцця і працы, каб пераканацца, наколькі рэальны героі багачэйшы, цудоўнейшы, пматграннейшы, чым недасканалыя героі некаторых кніг.

У нас стала звычайна разглядаць літаратурныя творы толькі паводле іх тэматыкі. Абмяжоўваючы літаратурныя творы, мы гаворым: «пісьменнік стварыў вобраз штуркаства-скорасіка» і г. д. Можна пачуць самае сур'ёзнае неадвальнае і паводу таго, што ёсць творы аб сям'і і школьніках і нічога неглыбэй знайсці аб школьніках няных і шостых класаў. Але калі адорозненне ўзросту пачынальнікаў і сям'і класікаў да нейкай падставы для такіх нараканняў, дык размовы з-за таго, што пудыны абодвох знайсці аб перааконах аднаго з твораў, а станційныя класіфікацыі беспаспяхова чакае гэтага ішчца, — здаюцца пустымі і смешнымі. На жаль, гэта не толькі размовы, — і ў друку выказваюцца падобныя нараканні. Можна сур'ёзна падумаць, што задачы пісьменнікаў зводзіцца да таго, каб стваріць разгорнуты «прафесійны» галерэю.

Вядома, прафесія ў жыцці чалавека мае істотнае значэнне. Я лічу, што рашаючым і галоўным у літаратуры з'яўляецца па-

каз не прафесій, а чалавечых характараў. Неабгрунтавана і памылкова ставіць у аслугу аўтара тое, што ім паказана жыццё работнікаў якой-небудзь яшчэ не фігурыруючай у літаратуры прафесіі, калі ў кнізе няма значных чалавечых вобразаў, характараў. Сапраўды, для чытача не так істотна і важна, які род заняткаў у героя, як важна ведаць, што ўваляе сабой герой, які яго вартасці і недахопы.

Надаўна мне давялося чытаць у альманаху «Советская Отчизна» пра аповесць М. Ваданосава «У Баркоўскай пушчы», надрукаваную ў першым нумары «Полюмя» за гэты год. Ледзь не адзіна заслухай аўтара альманах лічыць прывячэнне аповесці работнікам леснаархтыва.

«Наўно» цікаваецца, — піша ён, — уяўляе першая аповесць маладога празаіка Міколы Ваданосава «У Баркоўскай пушчы». Аўтар паказвае працоўны будні савецкіх лесарубаў. Аповесць М. Ваданосава — амаль што адзіны твор на гэтую тэму ў пасляваеннай беларускай прозе».

«Амаль адзіны твор на гэтую тэму» — на гэтай падставе аповесць рэкамендуецца чытачу. А мне гэта аповесць зусім нічога не прынесла. У ёй я бачу перапу даўно вядомага сюжэта. Іжакска і непаладкі ў дэспрагмесе існавалі да з'яўлення на старонках аповесці галоўнай героіні. Як толькі яна з'явілася, адразу ўсё мяняецца. Герані і яе сябрам вельмі лёгка і хутка ўдаецца ліквідаваць недахопы і перавыхаваць віноўнікаў гэтых недахопаў. Над канец аповесці ў дэспрагмесе ўсё добра. Характары героюў намалаваны схематычна, невыразна, не заўсёды даставэрныя і матывіраваны ўчыкі героюў. Такую аповесць можна прачытаць, але можна і зусім не чытаць.

Хочацца звярнуцца да беларускіх пісьменнікаў з просьбай глыбей заглядаць у жыццё. Мы чакаем ад вас цікавых твораў аб сучаснасці, якія былі-б ідэйна значымі і мастацкі арыгінальнымі; чакаем поўнацінных вобразаў нашых сучаснікаў.

Калгас «Росквіт» Дрэйскага р-на.

П. ШАБЛІНСКІ.

Лепш афармляць дзіцячую літаратуру

У апошнія гады значна палепшылася афармленне дзіцячых кніг, што выходзіць у выдавецтвах БССР.

Добра выдалены «Амок» Я. Маўра, «Міколка-паравоз» М. Дынькова, «Рускія багатыры», «Кітайскія казкі» і інш. Кнігі гэтых прыгожа аформлены, з добрымі ілюстрацыямі, і яны карыстаюцца вялікай любоўю юных чытачоў.

«Амок» Я. Маўра, напрыклад, пераходзіць з рук у рукі. Яна вабіць чытача не толькі сваім зместам, але і афармленнем. «Бодры-бы такіх кніг» — кажуць дзеці.

Горш справа з творами для самых маленькіх чытачоў — маладых школьнікаў і дашкольнікаў. Кнігі гэтых выдаюцца, пераважна, у недастатковай колькасці, а, па-другое, яны дрэзна аформлены, у нетрывалых вокладах. Прачытаць такую кнігу 3—4 чытачы, і яна хутка прыходзіць у непригоднасць, трэба не «смантаваць».

Надрэняныя ілюстрацыі для дзіцячых выданняў робяць мастакі Н. Гуціцэ, А. Вол-

каў і інш. А вось кніга «Казкі» М. Горькага, выпушчаная Дзяржаўным выдавецтвам БССР у 1950 годзе. Малюнкi ў кнізе рабіў мастак В. Варанецкі.

Аднойчы мне давялося чуць спрэчку чытачоў-дашкольнікаў. Адзін з іх сьвярдэжаў, што на 5 старонкі намаляваны сабака, іншыя гаварылі, што гэта ліса, воўк і г. д. Адзін хлопчык, нарэшце, здагадаўся, што намалявана кошка, бо заўважыў на малюнку вушы. Не прачытаўшы кніжку «Верабейчык», неглыб зраўмець, каго паказаў мастак на малюнку.

Ілюстрацыі мастакоў Е. Ганкіна да зборніка В. Сурэскай «Малыя дубкі», Ю. Пучынскага да кнігі А. Вялюгіна «Галубы» — гэта хутчэй накіды, а не малюнкi. Такія ілюстрацыі выклікаюць глыбокае незадавальненне маленькіх чытачоў.

Выдавецтва павіна працягнуць больш увагі да афармлення кніг для дзяцей.

Е. ЛУКАШЭНКА,

заг. дзіцячага аддзела Маладзечанскай абласной бібліятэкі.

Чаму не прапагандаюцца кніжныя навінкі

Работнікі кніжнага гандлю часта бываюць сведкамі таго, як нават добрая і патрэбная кніга залежваецца на паліцах. У нашым магазіне, напрыклад, дрэзна разыходзіцца выпушчаная Дзяржаўным выдавецтвам БССР «Амерыканская трагедыя» Т. Драйзера і «Сабор Парыжскай божаі маці» В. Гюга. Многія пакунікі жадаюць мець гэтыя кнігі ва ўласных бібліятэках, але не набываюць іх толькі таму, што кнігі выдадзены нехайна, у дрэнных вокладах, непрагожа на выгляд. Нават піводная школа не адважылася набыць гэтыя кнігі ў падарунк вучням, якія выдатна закончылі навучальны год.

Выдавецтва наогул мала клопаціцца аб тым, каб яго прадукцыя хутчэй трапіла да чытача. Мы даўно ўжо не атрымоўваем

анатацыі на кнігі, выдадзеныя Дзяржаўным выдавецтвам БССР. А такія анатацыі прынесці-б вялікую карысць работнікам прылаўка. Без іх нельга часам прапанаваць пакуніку патрэбную кнігу. Не атрымоўваем мы і рэкламы на новыя кнігі.

Мы спрабавалі прапагандаваць кнігі, наступіўшыя ў магазін, праз абласную газету «Гродзенская праўда», але і тут не заўсёды знаходзілі падтрымку. Газета змяшчае «Кніжную паліцу», звычайна, праз 2—3 тыдні пасля таго, як кнігі наступілі ў продаж, а то і зусім не змяшчае.

Нам патрэбна практычная дапамога ў справе прапаганды кнігі.

В. МЕЛКАЯ,

заг. кніжнага магазіна № 1 г. Гродна.

Даўно наспеўшае пытанне

Шчыра і павагай і гарачай любоўю акружана ў нашай краіне імя пісьменніка. Яму — усенароднае прызнанне — самага вялікага, самага патрабавальнага чытача — савецкага чалавека, будаўніка камуністычнага грамадства. Яму — і слава, і пашана сардэчна.

Іскрыччывы чалавечы душ — так харама, так прыгожа называюць у нашай савецкай краіне пісьменніка. Ён, мастак, — выкаліч дум і надзей, яго творчасць — люстра наша сённяшняя і заўтрашняя дзень. Савецкі пісьменнік сваёй дзейнасцю, сваімі мастацкімі творами падае ўзор таго, як трэба працаваць, жыць, дзейнічаць, як трэба змагацца за светлае, сучаснае заўтра.

Слова літаратара ў нас — гэта слова працаўніка і воіна, змагага і трыбуна. І мы радуемся, бачачы, як гэтае слова вялікае радасць і спачуванне ў сэрцах пачынаюць прыхільнікі працы і міру і як не да спадабы яно аматарам воінаў, крыві і гвалту.

Наш савецкі пісьменнік выступае як працаўнік і барацьбіт, да галасу якога прыслухоўваюцца мільёны.

Беларуская савецкая літаратура — адзін з атрадаў імятнаснальнай савецкай літаратуры — заўсёды была выкалічцай ітарэсаў і надзей народных. Так было ў дзівавольныя часы, калі яна вуснамі Купалы і Коласа ўняла свой голас супраць сацыяльнай несправядлівасці і кінжала кляў на барацьбу з ладом гвалту і эксплуатацыі. Таюй яна была з першых гадоў савецкай улады, калі аддала сваё слова змаганню за новае грамадства, за ачышчэнне праклятай мінуўшчыны ва ўсіх яе праявах. Таюй яна з'яўляецца цяпер — літаратура народа-воіна, народа-пераможца, які настона кроўчыцца да светлай явы камунізма. І сёння наша пісьменнікі — са сваім народам, з партыяй, іх зброя аддадзена на службу будаўшчыне.

Мы ганарымся поспехамі беларускай лі-

таратуры, дасягнутымі пісьменнікамі розных пакаленняў і розных талентаў.

Але сёння, ідучы да трэцяга з'езду беларускіх пісьменнікаў і другога Усеаўнаснага з'езду пісьменнікаў, мы не можам праходзіць міма значных недахопаў у рабоце пісьменніцкай арганізацыі Беларусі.

Ёсць настойлівая патрэба ў размове аб творчай актывнасці пісьменнікаў.

Саюз пісьменнікаў Беларусі ў колькасцях адносін — даволі вялікая арганізацыя. Ён аб'ядноўвае ў сваіх радах да 130 членаў і кандыдатаў — празаікаў, паэтаў, драматургаў і крытыкаў. Пераважная большасць з іх — людзі творча актыўныя, якія выдаюць новыя і новыя кнігі, друкуюць на старонках перадыдчынага друку новыя і новыя творы. Чытач уважліва сочыць за дзейнасцю кожнага пісьменніка, і калі ён на працягу некалькіх гадоў не сустракаў новага слова паэта, драматурга, празаіка, дык думае і верыць — літаратар прадуе над буйнай рочку. І звычайна чытач не памалаецца — праходзіць пэўны час, і ён атрымае магчымасць пазнайсца з вынікам працяглай працы пісьменніка.

На жаль, часам чакані нашага чытача не апраўдваюцца — ідуць гады за гадамі, а некаторыя таварышы, падаўшы творчы зааўку і будучы прыняты ў Саюз пісьменнікаў, упарта маўчаць, нічога не друкуюць і нічога не пішучы. Асобныя літаратары, творча актыўныя ў даўнія гады, па невядомых прычынах замаўкаюць і па 10—15 гадоў чытач не бачыць іх твораў.

Больш таго, з'явілася катэгорыя людзей, якія фармальна лічацца пісьменнікамі, значацца ў спісу членаў ці кандыдатаў у члены Саюза; а літаратурнай творчасцю — сваім непасрэдным абавязкам — не займаюцца. За час існавання Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі набралася даволі значная колькасць людзей гэтай катэ-

цы ведае чытач такога пісьменніка, як Міхась Дуброўскі? Не, не ведае. Калісьці, у дваццатай гады, вершы паэта М. Дуброўскага друкаваліся ў газетах і часопісах. У 1935 годзе ён быў прыняты кандыдатам у члены Саюза. Вось ужо амаль дваццаць гадоў чалавек лічыцца пісьменнікам, а што-ж ён даў чытачу за гэты час? Некалькі — літаральна! — вершаў.

Так, з 1940 па 1951 год — за адзінаццаць гадоў — М. Дуброўскі надрукаваў 12 вершаў. За год — адзін верш! Прычым, ні адзін з гэтых вершаў не быў змешчаны ў цэнтральным ці рэспубліканскім друку, значыць — мастацкая якасць вершаў не давала права друкаваць іх у рэспубліканскіх газетах ці часопісах.

Між іншым, варты ўвагі той факт, што М. Дуброўскі з 1935 года усё яшчэ ходзіць кандыдатам у члены Саюза. Дзіўна з'ява! Кандыдатамі стаў, як вядома, дзеціца маладому пісьменніку для таго, каб мець магчымасць знайсца з яго літаратурнымі здольнасцямі. Аказваецца, можна дваццаць гадоў быць кандыдатам, не выйдуць не толькі здольнасцей, але і творчай актывнасці, і ніхто не скажа таварышу, што ён не апраўдаў надзей, і ў той жа час пісьменніцкая арганізацыя не мае права выключыць такога літаратара з Саюза...

Пакінуў творчы дзейнасць і У. Фінкель, член Саюза пісьменнікаў, з 1936 года. За апошнія паўтара дзесяці гадоў ім надрукавана... некалькі невялікіх газетных нарысаў. Ці не занатда мала гэта для пісьменніка?

Некалькі п'ес у даваенныя гады напісаў драматург В. Галаўчынер. Дзе-ж мастацкая прадукцыя гэтага драматурга ў пасляваенныя гады? Не няма.

У спісу членаў Саюза пісьменнікаў стаіць імя С. Гусева, прынятага ў пісьменніцкую арганізацыю ў 1940 годзе. Апошні раз сустракалі мы гэта імя

на старонках друку ў 19

ДА ТРЭЦЯГА З'ЕЗДА ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

Вобраз станоўчага героя ў беларускай драматургіі

У перадаваўшай творчай дыскусіі размова аб ролі вобраза станоўчага героя ў сучаснай драматургіі набыла асаблівае значэнне. Ленінскі прынцып партыйнасці літаратуры і мастацтва, метады сацыялістычнага рэалізму абавязваюць твараўцаў у жыццёвых даўнароўных вобразах найбольш істотнае і характэрнае ў нашай рэальнасці, паставіць у цэнтры ўвагі драматургаў натхнёную працу людзей, якія аддаюць усевай талент, розум і сілы будаўніцтву камунізму. Гістарычныя паставы ЦК КПСС па ідэалагічных пытаннях, даклад Г. М. Маленкова на XIX з'ездзе партыі накіравалі думку драматургаў на вырашэнне гэтай задачы, як галоўнай у іх творчасці.

Праблема станоўчага героя востра стаіць перад драматургіяй усіх жанраў, хоць у кожным з іх унутраныя асаблівасці, яго інтэлектуальны энергія праяўляюцца па-рознаму. Агульнае заключэнне ў тым, што ў п'есах, пазбаўленых выразнага сюжэта, напружаных, жыццёва-праўдзівых драматычных канфіктаў, няма сапраўднай драмы для раскрывання душэўнага характара, прынцыповага, бяздольнасці новага чалавека сацыялістычнага грамадства. Лакіроўка рэалізму, адсутнасць пераходнага на шляху героя пазбаўляюць яго дзейснага творчага пачатку, без якога нельга сабе ўявіць рэальнае аблічча нашага сучасніка — рабочага наватара, механізатара сельскай гаспадаркі, савецкага інтэлігента — адраваўніка новых шляхоў у навуцы і тэхніцы.

Гэта праблема важная яшчэ і таму, што некаторыя пісьменнікі, не ўважваючы глыбокага сэнсу традыцыйнай сатыры Гоголя і Шчэдріна, захапіліся як самацільнай гіпертрафіраваным паказам хібаў нашага быту, перажыткаў капіталізму ў свядомасці людзей, адмоўных з'яўленняў. У асобных камедыях («Госці» Л. Зорына, «Гібель Шамшова» Н. Віргы і іншыя) паказ жыцця і працы савецкіх людзей набывае палітычны характар. А між тым, адметнай рысай сацыялістычнага грамадства з'яўляецца тое, што антынародныя шкодныя ўчынкі асобных яго прадстаўнікоў не застаюцца бяскаранымі. У барацьбе супраць нягоднага ўстаўляюць прынцыповыя вальныя савецкія людзі (яны-ж і станоўчыя героі літаратуры), якія выкрываюць і перамагаюць злачынцаў, несётца ўражожай ідэалогіі і маралі.

Нельга сказаць, што праблема станоўчага героя — новая для беларускай драматургіі. Станоўчы героі з'яўляліся ў іх увазі, але не ў ва ўсіх выпадках бываў у п'есах жыццёвы непатворны рысы, а яго думкі — патрэбную вастрыву і выразнасць, а маналогі — сапраўдную партычнасць. У бяскарытных творах, напісаных халодным пером абыякавых літаратараў, не магі з'явіцца самабытныя вобразы людзей, якія ўвасабляюць выдатны ідэйны і маральны якасці савецкага чалавека — будаўніка камунізму. У такіх творах замест герояў, у якіх уявіліся лепшыя рысы нашага сучасніка, дзейнічалі людзі з вузкімі жыццёвымі гарызонтамі, вялікімі і цямняні думкамі, неабгрунтаванымі ўчынкамі. Іх паводзіны абумоўліваліся не ўнутранай неабходнасцю, а выдуманай аўтарскай схемай.

Але найбольш характэрнымі для недаўданага мінулага былі п'есы, працуючы над якімі таленавітыя пісьменнікі ішлі не па працэдуры рэцэнзійных сцэнах. Сапраўднай удачай ў стварэнні станоўчага героя драматургі дасягалі тады, калі, грунтоўна на класічных традыцыях (у прыватнасці, на традыцыях Янкі Купалы і Якуба Коласа), яны ставілі чалавека ва ўмове вострага драматычнага канфілікту, пераканальна раскрывалі яго інтэлектуальную і маральную перавагу над людзьмі, супраць якіх герой выдзіраў напружаную барацьбу. Гэтыя высакародныя традыцыі асабліва характэрныя для драматургіі Кандрата Крапівы.

Яго Карнейчык («Канец дружбы») — першы поўнароўны вобраз камуніста ў беларускай драматургіі — вытрымаў у працяглы час. Крапіва здолеў знайсці правільнае сюжэтнае вырашэнне вобраза і актыўна ўключыць яго ў развіццё канфілікту. Справа, зразумела, не ў тым, як пісьмаў Я. Усікаў, што «малочны вобраз большавіка Карнейчыка, Кандрат Крапіва не ідзе шляхам спярэжвання абсалютна ўсіх нейкіх «ідэальных» асаблівасцей характара свайго героя...».

З мэтава жыццёвых назіранняў і фактаў пісьменнік знаходзіць для героя сапраўды тыповыя, барэ «самыя рэзкія, самыя характэрныя рысы жыццёвых ім асоб, выпускаючы ўсе выпадковыя, якія не спрыяюць адзіненню іх індыўідуальнасці» (Белінскі). Творчай манеры Крапівы ў дачыненні да вобраза станоўчага героя, прыкладам якога з'яўляецца і Карнейчык, зусім не ўласціва імкненне зменшыць добрыя якасці чалавека выдуманымі адмоўнымі рысамі, каб пазбавіць яго «ідэальнасці». Пазбягаючы схематызма, драматург вылучае тры асаблівасці героя, якія выяўляюць іх яркую высакародную індыўідуальнасць.

Нельга пагадзіцца і з другой думкай Я. Усікава (яна выказана ў тым-жа артыкуле), нібы ідэйны і інтэлектуальны рост Карнейчыка тлумачыцца больш вышэйшымі прычынамі, у прыватнасці, улікам на яго агітацыйны прамоў другіх станоўчых герояў, чым логічна ўнутранага развіцця вобраза ў працэсе сутыкнення з жыццём. Карнейчык уласным розумам і чужым сэрцам кантралюе свае ўчынкі і ўважліва аб людзях. І таму зусім зразумела, што ў працэсе абвясціў драматычнага канфілікту і развіцця сюжэта раскрываецца эвалюцыя яго адносінаў да Лютыскага. У працэсе ўзагаднання рэальнымі фактамі жыцця вобраз набывае новыя рысы. Аўтар паступова канцэнтруе ў ім тыповыя для перадавых людзей часу якасці: марксісцка-ленінскі светлагляд і камуністычную мараль, шуканне новага ў навуцы і тэхніцы, здольнасці арганізатара і ўдзельніка кіравання, душэўнае характэрна. Паэтычнасць і прывабнасць Карнейчыка праяўляюцца і ў яго разуменні людзей, у тых шляхах, якія ён знаходзіць да іх сэрца. Гэта чалавек сціплы, поўны любові да жыцця і лярва-рамантычных пацуду. Яму неўдаслівы паспешліваць і алегкадушнасць у адносінах да людзей. Пасля глыбокага роздуму прыходзіць ён да разрыву з таварышам на мінулай барацьбе, як ён сам сцвярджае, «праз доўгі і пакутны развіццё, праз бяссонныя ночы». Калі раскрылася палітычнае дурніцтва і здрада Лютыскага, сумленны камуніст Карнейчык рашуча і непахісна выкрывае куцэскага ідэолага. Жыццё навучае героя правільнаму разуменню дружбы з палітычна камуністычнай этыкі. Драматург лепш вобраз станоўчага героя такім, каб яго жыццё і паводзіны былі вартымі пераймання.

Кандрат Крапіва і ў далейшым прытрымліваецца гэтага-ж прынцыпу стварэння вобраза станоўчага героя. Такі метады дае драматургу магчымасць, абыходзічы другараднае, неістотнае, сцвярджаць самы характэрныя рысы жыццёвых ім асоб.

Не паводзе аўтарскай дэкларацыі, а ў выніку пабудаванага роздуму над сэнсам жыцця ідэйна і маральна сталае прынцып сціпнасці ідэйна («Партызаны»). Крапіва і тут адкідае ўсё, што не спрыяе адзіненню індыўідуальнасці героя, разумеючы душы старога чалавека, які прагне шукае сваё месца ў новым жыцці. Драматург выразна дэкларуе, што ўвесь жыццёвы вопыт Бадыля данаюць яго, неадчуванаму чалавеку, адміраць значную ролю ў важных грамадскіх пададзях. Чытач разам з драматургам уявіць, што інакш не мог дзейнічаць герой у той драматычнай сітуацыі, у якой ён настаўлены аўтарам п'есы.

Почвар Крапівы выразна адчуваецца і ў вобразе Гудовіча («З народам»). Драматург часта церпяць нядачу з той прычыны, што яго прамэрава капатныя ідыямы акружаюць сваіх станоўчых герояў спрыяльнымі ўмовамі для іх развіцця. Гэтыя людзі не даводзіць перадаваць асаблівасці чыжасці і пераходны. Дзейнічаюць яны, не сустракаючы на сваім шляху дрэнных і небяспечных людзей, супраць якіх трэба сур'ёзна змагацца. Гудовіч-жа буйнае і сапраўднае чыжасце, якія ён перадоўвае сваёй непахіснай стойкасцю і спакойнай мужнасцю. Усё яго жыццё ў акупіраваным фашыстам горадзе — гэта настольнае змаганне за высокую чалавечую годнасць.

У канфілікце з людзьмі, якія прытрымліваюцца адсталых поглядаў на развіццё калгаснай гаспадаркі, вырысцоўваецца вобраз Насці — гераіні п'есы «Нябачаныя ранкі». Тут, як і ў мінулых вобразах, Крапіва не шукае наўмысных цёмных плям у біяграфіі гераіні або апраўдання яе паводзін нейкімі вышэйшымі прычынамі, не выніваючымі з сюжэта і драматычнага канфілікту. Крапіва сваёй творчасцю дае адказ на праблему завастрэння вобраза станоўчага героя і аб месцы яго ў сатырычнай камедыі. Пісьменнік у дачыненні да станоўчага героя не карыстаецца прыёмамі гіпербалізацыі, як гэта ўласціва яго сатырычным тыпам у камедыях «Хто смеяцца апошнім» і «Мілы чалавек», а дамагаецца завастрэння вобраза на вылучэнні яго дадатных якасцей. Гэта дасягаецца глыбінёй і выразнасцю партрэтнай характарыстыкі героя, гранічна дакладным раскрыццём яго душэўнага свету. Усе ўнутраныя і вонкавыя рысы героя арганічна з'яднаны і ты-

паваны. Драматург не абыходзіць нічога важнага і істотнага ў абмалеўцы вобраза. Зыходзячы з думкі Белінскага, можна сцвярджаць, што таленавіты драматург «рэзкімі рысамі вывёў усе, што хаваецца ўнутры такога чалавека і што магчыма складае тайну для самога гэтага чалавека». К. Крапіва з багатых жыццёвых назіранняў выбірае тое, што найбольш выразна выяўляе галоўнае ў вобразе.

Гэтыя прычыны — крыніца ўдачы станоўчага героя камедыі «Хто смеяцца апошнім» — прафесара Чарнува. Вобраз прафесара хоць не так глыбока і дасканала акрэслены, як Гарлахаўца, аднак з'яўляецца яго дзейным, моцна ўзброеным праціўнікам. Драматург добра разумее, што малючы вобраз прафесара, палітычна і падхалімаў, якія яго падтрымлівалі, трэба было неспасадна ў камедыі паставіць супраць іх людзей, здольных дэклараваць і не толькі правільнымі словамі, а актыўнай барацьбой за свае ідэалы, неспасадна ўдзельна ў драматычных канфілітах выкачаць гэтую задачу.

Меншай удачай вобраза станоўчага героя дасягнуў у камедыі «Выбачайце, калі даска!» А. Макаенка. Здольны драматург, з вострым вокам сатырыка, ён, аднак, не раскрыў у творы сапраўднае судзілішча, якія існуюць у нашым грамадстве, дае паўнамоцтва ідэалогіі і маралі, а буржуазны перажыткі, хоць яшчэ і тыповыя для асобных людзей, ужо не з'яўляюцца характэрнымі для асноўных мас савецкай інтэлігенцыі. У камедыі ёсць яшчэ, жыццёва праўдзівыя сатырычныя вобразы савецкіх і гаспадарчых работнікаў, але амаль не паказаны тыя сілы інтэлігенцыі і партыйна-савецкага актыву, якія заўсёды ва ўмове нашай рэальнасці выдзіраюць барацьбу з нягоднікамі і бюракратамі, што вышадкова трапілі на дзяржаўныя пасты. Калгасніца Ганна Чыжуха — вобраз значна слабейшы за сатырычных герояў Каліберова і Моцкіна, па сутнасці, адзін чалавек, які ўдзямае свой голас пратэсту супраць злачынцаў. Пракурор і іншыя афіцыйныя персаналы пададзены ў п'есе вельмі сціпа і не здольныя весці паслядоўную, дзейную (а не толькі на словах) барацьбу супраць людзей, якія ганьбіць высокую годнасць камуніста і савецкага работніка. Камедыі нестасе сапраўднага станоўчага героя.

Выдатныя традыцыі К. Крапівы ў галіне стварэння вобраза станоўчага героя мелі свой плённы ўплыў і на творчасць іншых беларускіх драматургаў. У гэтым пераканавася пры знаёмстве з вобразам Канстанціна Заслонова («Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона), Марыны («Гэта было ў Мінску» А. Кучара) і інш.

Над увабленнем рыс станоўчага героя — нашага сучасніка — у драматургіі плылі прадаваў П. Галеба («На Барозай-ракой»), К. Чорны («Прынка»), Я. Самуілавіч («Пагібель воўка»), К. Губарэвіч («Брэсцкая крэпасць»), А. Макаенка («На доўгіх») і іншыя. Кожны на сваёй правільнай майстэрства і здольнасці ў гэтай высакароднай справе і дасягнуў поўнай удачы ў яе дэманстрацыі.

Беларускі драматургі маюць значны вопыт пэўнай работы над вобразам станоўчага героя. На жаль, гэта вопыт больш чым менш дэкага мінулага. У апошніх п'есах, якіх увогуле небагата, — такіх удач значна менш. Станоўчы героі апошніх беларускіх п'ес многае страцілі ў параўнанні з лепшымі вобразами ранейшых драматычных твораў. Так, напрыклад, цэнтральны герой камедыі В. Палескага «Што пасеем, тое і пажнем» — сакратар гарэшка партыі — носіць агульнавядомыя іх іх, правільных дырэктывы. Аднак, ён не вызначаецца такой наступальнай энергіяй і жыццёвай актыўнасцю, як савітца абмалены драматургам сатырычны характар Чарнухі. Герая п'есы А. Кучара «Непакойныя сэрцы» Чарнушчык больш характарызуецца добрымі аўтарскімі намерамі і правільнымі словамі, чым дзейнай функцыяй яе ў драматычным канфілікце і сюжэце твора. Не здолеў паказаць што і А. Маўзон пасля Канстанціна Заслонова стварыць вобраз станоўчага героя, які па сваёй майстэрству быў-бы на ўзроўні вобраза Заслонова. Такія прыклады можна было-б і яшчэ павялічыць. Тлумачыцца гэта дрэнным веданнем жыцця, празмерным захваленнем паказу адмоўных рыс нашага быту, наўвагі да галоўнага ў жыцці, да савецкіх людзей — будаўнікоў камунізму, ніжнім перабаўляльнасцю да свайго творчасці.

Абмеркаванне пытанняў драматургіі па трацыі з'езда Савіц пісьменнікаў БССР павінна дапамагчы нашым драматургам пераадолець адставанне ад жыцця, з новай энергіяй прыраўняць плённыя традыцыі ў стварэнні вобраза станоўчага героя нашай сучаснасці.

М. МОДЭЛЬ.

Літаратура Савецкага Узбекістана

На ўздыме

Узбекская савецкая літаратура ўзнікла пад уплывам багатай літаратуры вялікага рускага народа, вырасла і ўзмацнела ў барацьбе супраць усіх буржуазна-нацыяналістычных плыняў.

У дні Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі сумленна і прагрэсіўна частка староў узбекскай інтэлігенцыі перайшла на бок рэвалюцыі.

Хамза Хакім-заде Нізіз далучыўся да народа-паўстанца, стаў яго палыманым песьняром.

Вершы Хамзы Хакім-заде «Нахай жыўць Советы», «Праціўцеся, рабочыя», «Гэй, рабочыя!» і іншыя натхнілі рэвалюцыйны народ на бязлітасную барацьбу супраць басмачоў, бегавардзійцаў і іх апекуную — англа-амерыканскіх імперыялістаў, заклікалі да ўмацавання савецкай ўлады.

Гэтыя творы зрабіліся баявымі песьнямі Узбекскага народа ў перыяд грамадзянскай вайны.

Хамза быў першым узбекскім савецкім драматургам.

Гафур Гулям, Хамід Алімджан, Айбек і Уйгун сфармавалі як прафесійныя паэты, у асноўным, у гады першай палітціі. Гэтае пакаленне таленавітых паэтаў вырасла пад непасрэдным жытварным уплывам рускай савецкай літаратуры.

Першы перамогі сацыялізма ў СССР з'явіўся таксама перыядам уздыму Узбекскай савецкай літаратуры.

Паставіла ЦК ВКП(б) ад 1932 года і першы Усеагуны з'езд савецкіх пісьменнікаў наменлі пільна дзейна развіцця савецкай літаратуры.

Вялікая руская літаратура з'явілася вельмі добрай школай мастацкага майстэрства для узбекскіх савецкіх паэтаў. Трэба адзначыць асабліва ўплыў творчасці Маюкоўскага, якая паслужыла вялікім прыкладам для Узбекскай савецкай паэзіі.

Паэзія Узбекістана адлюстроўвала перамогі сацыялізма, гераізм савецкіх людзей і сваіх лепшых творах, якімі з'яўляюцца вершы Гафура Гульма «Два дакумента», «Такстылькамбінат», паэма Хаміда Алімджана «Зайнаб і Аман», вершы Уйгуна «Праць Назрата», «Брыгадзір Карым» і іншыя.

Узбекская савецкая проза ўзнікла дзякуючы вывучэнню рускай класічнай і сучаснай прозы, дзякуючы засваенню рускай народнай творчасці.

Значную ролю ў яе развіцці адігралі апазіцыяні Гафура Гульма.

Развіццё ў гэты час і драматургіі. Султан і Уйгун напісалі п'есу «Наваі». Яшан стварыў драму «Разгорм», у якой паказаў, як узбекскі народ змагаецца супраць басмачоў. У п'есе «Гульсара» ён адлюстроўваў барацьбу за вызваленне жанчын. У драматычных творах «Абуджанне» Назіра Сафарова, «Здраднік» Зіна Фатуліна выкрываюцца здраднікі Радзімы — буржуазныя нацыяналісты.

Узбекская савецкая літаратура ўсебакова расла і мацнела за гады першай і другой пяцігодкі і заняла ганаровае месца ў літаратуры народаў Савецкага Саюза.

У гады Вялікай Айчыннай вайны вер-

шы Узбекскіх паэтаў — Гафура Гульма, Хаміда Алімджана і іншых, — прасякнутыя савецкімі патрыятызмам, сталі эдабыткам чытачоў многіх нацыянальнасцей. Абдула Кахар напісаў аповесць «Залатыя зоры» і апавяданні «Жанчыны», «Асрар-баба», у якіх паказаў гераізм савецкіх людзей на фронце і ў тыле. У гэты перыяд ім былі таксама створаны п'есы «Афтабхон», «Шабла Узбекістана», «Помста» і іншыя.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны ва Узбекскай савецкай літаратуры вызначыліся крутыя павароты да сучаснай тэматыкі.

Наіра Турсун напісаў раман «Настаўнік», які адлюстроўваў з'яўленне і рост Узбекскай савецкай інтэлігенцыі.

У рамане «Вечер залатой даліны» Айбек намаляваў сучаснае жыццё калгасніка кшталка, гераічную працу калгаснікаў. Аповесць Шаара Рашидава «Пераможца» расказвае аб барацьбе за вяду ў бязводных кіпшаках, раскрывае духоўнае аблічча савецкіх людзей.

Аповесць «У пустыню прышла вясна» Рахмата Файзі прысвечана самаадданай барацьбе комсомольцаў, якія на заклік Камуністычнай партыі прыехалі ў пустыню асваіць новыя землі.

Аскад Мухтар напісаў аповесць «Там, дзе зліваюцца рэкі» — аб жанцы металургаў Узбекістана. Да яго гэтага тэма ва Узбекскай савецкай літаратуры не была аніч распрапанавана. Жыццё і праца рабочага класа адлюстраваны таксама ў яго паэмах «Землякі» і «Сталынар».

Драматургія ў пасляваенныя гады стала адным з вядучых жанраў ва Узбекскай савецкай літаратуры. Яна вырасла колькасна і якасна.

Драматург К. Яшан напісаў п'есу аб першым узбекскім генерале Ракашаву. Уйгун у п'есе «Песня жыцця» паказаў адзінства фронту і тылу, а п'есы «Наўбахар» і «Залатое возера» прысвядзілі калгаснаму жыццю мірнага часу. У гэтых творах адлюстравана барацьба новага з коснасцю, адсталасцю і перажыткамі мінулага ў свядомасці нашых людзей.

Драматург Назір Сафарав, у выніку дэталёвага вывучэння рэвалюцыйнай дзейнасці большавікоў Туркестана і глыбокага азнамлення з дакументамі Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Ташкенце, напісаў драму «Зара Усходу».

Пасля п'есы Хамзы Хакім-заде «Хітрыкі Майсары» ва Узбекскай літаратуры доўгі час не было камедыйных твораў. Камедыі «Мухабат» Уйгуна і «Шаўковае сюзан» Абдулы Кахара з'явіліся радаснай падзеяй. Камедыя «Шаўковае сюзан» выйшла на ўсеагуны сцэну.

З кожным годам ва Узбекскую літаратуру прыходзіць усё новыя і новыя сілы, з кожным годам узбагачаецца яна новымі значымі творамі.

З натхненнем працуюць пісьменнікі Савецкага Узбекістана над выкананнем высакароднай задачы, што паставіла перад усёй савецкай літаратурнай рэвалюцыяй: даць народу багацце духоўнай культуры.

С. АНАРБАЕВ, крытык.

М. БАБАЕВ Персідскі дыван

(З нізі «Пад небамі Ірана»)

У майстэрню сваю нас прывёў
гаспадар...
Цемната...
Духата
проста хлынула ў твар;
У здаўлены стая каля самых дзвярэй:
Падмамеда, а ў ім — поўна бляжых
дзяцей.
Гаспадар увайшоў —
гоман раптам прыхіць,
І ўвішней зазіпаліся палцы ў малых.
К нам,
адмаваючы пил і вярціні з расніц,
Стары майстра бжыць, ледзь не падае
ніц.
Мерны стук, мерны скрып —
дзёці ткуць,
стаўшы ў рад;
К яркім ніткам прыкован
іх няяркі погляд!
Вось дыван цёмнаіскравы
гарыць, як пажар!
Ён яшчэ на станку,
не прадаў гаспадар.
Не узоры гарыць — прымяніты агонь.
Прагавіта глядзіць гаспадар на яго.
Найкаштоўны дыван,
ён жыць сотні лет,
У жылд прыдзе ён — вясёлым
прыдзе з ім.
З лясных промяў і зор і з вясёлак
саткан.
Што хваліць!
Гэта ясна — персідскі дыван.
Што й казаць — тут умяцтва на
уесь белы свет.
Я аздадаваў жыў многа зім, многа лет:
Я дазвара хачеў, я хачеў разгадаць —
Хто той майстра, што змог тул на
радаць саткаць?
Я дазваўся.
Цяпер будзе вечно ў душы
Мерны стук,
мерны скрып —
ткуць дыван малыны.
Ім няма і сямі, ім не болей плаці —

Ім да сталасці там нельга ўжо дараці!!!
Выпадка яны засталіся ў жыццях,
І за гэта гнуць сінны прымусілі іх.
Іржакіскрыты дыван,
дзёці-ж — цэра начы,
Мо' крывёю сваёй
ткуць узоры ткачы?
Душаць голад, сухоты
кастыявай рукоў,
Чуцен камалъ сухі
у той яме сырой.
Мне казалі паяся,
што там крадуць малых,
Што бацькі прадаюць з гора цяжкага іх,
Іх агасае жыццё пад зямлёй на вачах,
Толькі пчоткі цяжкія мігцяць у руках.
Мерны стук, мерны скрып
многа зім, многа лет.
Ну, няўжо для пакут іх радзілі на
свет!
Палыхае дыван,
нібы кроў там кініць.
То маленства само,
то маленства гарыць!
Скрозь махры на краях —
гэта кудры малых,
А зор —
гэта позірк абвуглены іх.
Ды не знаюць яны, для каго ткуць і
ткуць,
Што іх рук хараство
ў Велы дом забаруць.
Што, украўшы маленства,
лічыць Сам чыстаган,
Топча бруднай падэшвай
свяшчынны дыван!
Палыхае дыван —
каналъ душыць дзяцей...
Толькі ведаю я —
з кожным днём карацей
Ім дарога да пчаны, да праўды святой,
І паўстаўшых бацькоў адраўляючы у
бой,—
Сцяг уздымуць, як сонца,
як дыван яркі той!
Пераклаў Антон БЯЛЕВІЧ.

Непарыўная дружба

У нашым магутным Саюзе Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік уесь савецкі народ жыць непарушнай брацкай сям'ёй.

Беларускі народ, дзякуючы няшчымным клопатам Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, брацкай дапамозе вялікага рускага народа, за гады савецкай ўлады дасягнуў нябачаных поспехаў на ўсіх галінах эканамічнага і культурнага будаўніцтва.

Шчасліваму узбекскаму народу, як і ўсім народам Савецкага Саюза, блізка і зразумела ўсе гістарычныя перамогі брацкага беларускага народа. Нягледзячы на тысячы кілометраў адлегласці паміж Савецкай Беларуссю і Савецкім Узбекістанам, сэрцы гэтых двух брацкіх народаў блізка паміж сабой.

Няшчымна растуць і мацнеюць эканамічныя і культурныя сувязі паміж Беларуссю і Узбекістанам, які і паміж другімі брацкімі савецкімі рэспублікамі. З баюмын, поўку, што вырошчвае ўзбекскі народ, вытканы прыгожыя тканіны для адзення беларусаў.

Мы радуемся таму, што беларускі народ паспяхова ліквідаваў вынікі фашысцкага напад. Мы сардэчна радуемся таму, што беларуская стаціца — горад Мінск стаў пасля аднаўлення яшчэ большым, яшчэ прыгажэйшым, такім-жа цудоўным, як яго браты — стаціцы саюзных рэспублік — Кіеў, Баку, Ташкент.

Трактары і аўтамабілі вялікай грузапад'ёмнасці, якія вырабляюцца на мінскіх заводах, ідуць ва Узбекістан і служыць справе набудовы камунізма і ў нашай рэспубліцы.

У час Вялікай Айчыннай вайны асабліва ўзмацнела дружба беларускага і ўзбекскага народаў. Узбекскія воіны разам з воінамі рускага і іншых народаў нашай краіны абаранялі і вызвалілі ад ворагаў беларускую зямлю. Эвакуюраваным беларусым узбекскі народ даў брацкі прытулак. У гэтыя грозныя гады, як на сваёй радзіме, жылі ва Узбекістане беларускія пісьменнікі на чале з адным са старэйшых савецкіх пісьменнікаў Якубам Коласам.

Творы беларускіх пісьменнікаў перакладзены і многа раз выдаваліся ў Узбекскай мове.

Выконваючы задачы, паставленыя партыяй і ўрадам перад савецкай літаратурнай, узбекскія пісьменнікі імкнуцца як мага больш і лепш перакладаць творы мастацкай літаратуры брацкіх народаў, у тым ліку і беларускага народа.

